

მდე. თავმჯდომარემ აცნობა სამკობის ხმოსნად ნამყოფის ი. ა. სულხანიშვილის გარდაცვალების ამბავი. სამკობს ფეხზე ადგომით პატივი სცა განსვენებულის ხსოვნას და დაადგინა, დაკრძალვას დაესწროს და გვირგვინით შეამკოს ცხედარი. ამის შემდეგ ხმ. ელიაშვიტის წყობითა გამგეობას იმ ინციდენტის შესახებ, რომელიც ამ დღეებში მომხდარა ქალაქის გამგეობის ორს წევრსა და ტრამვაის დირექტორის პატრონის შორის, ამას წინადაც ვაგონით მიხეილის ქუჩით მინავლან გამგეობის წევრნი თავ. აღ. მ. არგუთინსკი-დოლოვსკი და მ. ზ. კოკჩიკი და გამგეობის მდივანი სტ. ა. დანდუროვი. ნემეცების ქუჩისა და მიხეილის პროსპექტის კუთხეში ვაგონზე ასულან კონტროლერები ნემსაძე და ბლიხაძე და გამგეობის წევრთათვის ბილეთები მოუთხოვნიათ. ამით უთქმევით, გამგეობის წევრნი ვართ და უფესო ბილეთები გვაქვსო, მაგრამ კონტროლერებს მიუგიათ, ვიცით ვინცა ხართ, მაიტათ ბილეთები, უნდა გავსწავლოთ. ეს გამგეობის წევრთა შეუტაცებელ მიუღიანთ და დირექტორისათვის უცნობებითა, ამ ინციდენტს შეხებთან გამგეობის სხდომაზე, რომელსაც პატალიც დასწრებია. დირექტორს კონტროლიორები დაუცვეს და უთქმევს, გამგეობის წევრთა უფლება არა აქვთ ტრამვაის წეს-რიგზე ყური უდგონ და კონტროლი გასწიონ. მაგრამ დირექტორს 16 სექტემბრის უცნობებითა გამგეობისათვის, რომ კონტროლერები ორი დღით სამსახურიდან იქნენ გადაყენებულნი. მათ ბოდიშიც მოუთხოვნიათ გამგეობის წინაშე. თავმჯდომარემ ისიც აცნობა სამკობს, რომ ტრამვაის მეთვალყურე კომისიამ მსჯელობა იქონია ამ ინციდენტის შესახებ და დადგინა, დირექტორის საქციელი აცნობის ბრალს ედება და საზოგადოების მთავარ სამმართველოს. შემდეგ სამკობს ეცნობა, რომ მთავრობამ არ შეიწყნარა შუამდგომლობა ა. ს. ბაზოვის ხმოსნად დატოვების შესახებ. ეცნობა ისიც, თუ რა მონაწილეობა მიიღო ქალაქმა გუნების დღესასწაულში.

სამკობს ერთხელ მიიღო წინადადება ქალაქის გამგეობისა, რომ ის 1800 მან., რომელიც პარიზში გაგზავნა ქალაქის თავს ვ. ნ. ჩერტეხიშვილს, ერთ დროულ დახმარებად ჩასთვალოს. სამკობს დაამტკიცა გამგეობის დადგენილება, რომლის ძალითაც დაქირავებულ იქნა ტფ. გუბერ. თავ. ა. შ. შუთლშელდ შოს-წავლეთა დამხმარებელ საზოგადოების სახლში განთავსებული 7 ოთახი 1 წლით 1600 მან. სამკობს უარყო ხმოსნად ნამყოფის ა. დ. სურენიანის განცხადება დასაფასებელ გადასახადის ნდომიების ნაწილსა და დასახადისა და ჯარიმის პატივების შესახებ. სურენიანის აღვლილი ჰქონია ვიკტორ. განუზრახავს რამენარად დასაფასებელ გადასახადის თავიდან აცდენა და თავისი ადგილი მარბაში მდებარე გამაუცხადებელი და აქამდე საერთო და სახელმწიფო გადასახადები უხაია. შემდეგ რალაც საქმისთვის დასკრებია ადგილის შეფასება, როგორც ქალაქის ფარგლებში მდებარე მამულია. გამორკვეულა, რომ ქალაქის ყოფილი „მამა“ ვილდემული იყო ეხანა დასაფასებელი გადასახადი. სულ დასაფასებელ გადასახადი ჯარიმითურთ 5000 მან. შეადგენს. ამას წინადაც გამომცემელ კანონის ძალით ქალაქს პოლიციის შესახად შეეწერა 268, 747 მან. წყლიწაღში. აქამდე ქალაქს იხდიდა 100,000 მან. გამგეობამ მოხსენება წარუდგინა სამკობს ახალი რაიონი გადასახადი შეეწერათ მცხოვრებთ, თორემ არავითარი სახსარი არა გვაქვს ამდენა ფულის გასაღებად. გარდა ამისა, მიმდინარე წლისათვის პოლიციის შესახად დასაფასებელ 79,141 მან. მოსთხოვეს. ამ საკითხმა მცირე ხანით გამოიწვია. სამკობს ახალ ხარჯების შეწერის საკითხი გადასდო, ხოლო 79,141 მან. გადახდის შესახებ დაადგინა, შუამდგომლობა აღძრას, რომ ქალაქს ეს ფული ევატოს. გამგეობის მოხსენებით 1910 წლისათვის სატრაქტორო გადასახადი ეკრებოდა უნდა გაეწერათ 70,000 მან. სამკობს მიიღო დღეგადასახადი. როგორც აღვნიშნეთ, სამკობს 15 სექტემბრის დანიშნვის ნებართვა გ. ი. მირზოგის ანდერძის ამსრულებელს. გამოირკვა, რომ იმ თავისუფალ თანხიდან, რომელიც გადადებული ყოველ წელი სტიპენდიისათვის, გარდა 15 კაცისა, შეიძლება კიდევ დანიშნოს 9 კაცს. 15 კაცის სტიპენდიად გაუნაწილეთ ბიათი 4000 მან. დარჩენილი კიდევ 3000 მან. 9 სტიპენდიისათვის. სამკობს დაადგინა, ანდერძის აღმასრულებელს ნება მიეცეს დანიშნოს კიდევ 9 სტიპენდი. დასასრულს, სამკობს დაადგინა ხელ-ახლა აღძრას „შუამდგომლობა უმაღლეს მთავრობის წინაშე, რომ 17 დეკტებრი მიწა, ნავთის ქალაქი, დარჩეს ქალაქის საკუთრებად.

რკინის გზა კავკასიონზე. გოლ. მოს. სწერს: იმ კომისიამ, რომელიც იკვლევდა საკითხს რკინის გზის გაყვანის შესახებ კავკასიონის მთაზე, უკვე გამოსთქვა თავისი აზრი. კომისიის აზრით, ეს რკინის გზა ხაზინისთვის საზარალი იქნება და საეკონომიკო, რომ გზამ რკინის გზის გაყვანას მოუწოდებო. მიუხედავად ამისა, საკითხი მოითხოვს ამ გზის გაყვანას, რადგან მას სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს. მარბაზილია, ამ ქამად მთავრობა ამუშავებს რკინის გზას აზერბაიჯანში, მაგრამ გათვლებმა თუ არა ამუშავს მთავრობა შეუდგება ამ ახალ გზის გაყვანას.

პროკურორი. ზაფხულში სასინდო კანტორის პროკურორის თანამდებობას ასრულებდა ტფ. სასულიერო სემინარიის მასწავლებელი გორტანსკი. რადგან სემინარიის სწავლის დაწყების შემდეგ გორტანსკი ვეღარ იცოდა, პროკურორობა დროებით მიანიჭეს კავკასიაში ქრისტიანობის აღმადგენელ საზოგადოების მისიონერს პლატონოვს.

„ნავადული“. რედაქციამ მიიღო საყმაწვილო ეურნალის ორი ნომერი—მესტე (მოზრდილთათვის) და მეტადმეტე (მცირე წლოვანთათვის) როგორც ნომერი სექტემბრისა.

მეგრეთეს გამარცხვა. ამ დღეებში პეტერბურგის დეპუტათი სააგენტომ ედმოგვცა, რომ კისლოვსკის მანობლად ორმა ბოროტ-განმარცხელმა მატარებელში

გამარცხა სამკურნალო წყლების ფულის ამკრეფო. ბოროტ-განმარცხელებმა გაიტაცეს 10,500 მანეთი. „ე. კ. სიტყვით, ორთვე დაუპატიმრებიათ. ერთი გამოდგარა ოსტრეტის მცხოვრებელი ისეთი თაქურაძე. მეორე—ტფილისის მცხოვრები სტეფანე ხახინოვი. სამკობს ანაირად ყოფილა: 10 სექტემბრის კისლოვსკიდან წასულა სამკურნალო წყლების კასირი და თან წაუღია 10,500 მანეთი. ამავე მატარებელთა წასულა ორი უცნობი, სადგურ მიწურკას მახლობლად ერთ უცნობს ამოუღია რევოლვერი და კასირისთვის ფული მოუთხოვია. კასირი არ დაბნეულა და წინააღმდეგობა გაუწვია. კასირს უცნობი წაუტყვევია და ყელში წაუჭერია, მაგრამ უცნობს ამხანაგი მიწვევლია, კასირისთვის ფული წაუთმევია და ამხანაგი გაუნთავისუფლებია; მეგრე მატარებელი გაუჩერებიათ და გატყვეულან. მხოლოდ გათენებისას დასდევნიან ბოროტ-განმარცხელებს. უკანაით აბე, რომელშიც 625 მ. აღმოჩნდა და ქელი, აღბად ერთი ბოროტ-განმარცხელია. მალე დაუტარებიათ ერთი უცნობი, რომელიც ტალახში ყოფილა ამოსერილი. მინდორში მეორე ბოროტ-განმარცხელიც შეუპარიათ. თაქურაძე გამატყვევია და პოლიციისთვის უწვევია ის აღვლი, სადაც 3600 მანეთი ჩაეფლათ.

13 სექტემბრის პოლიციის მეთვალყურე შეიკრეს ოსმალეთის ქვეშევრდომი ვასილ ვასილევსკი, რომელსაც ახარალებდნენ 1907 წლის დეკემბერში გოგლისა და მილეთის ქუჩების კუთხეში გალუბტ იავიანის გაყვანაში მონაწილეობის მიღებას. ვასილ. კი ორი წელიწადი იმალავდა სიღნაღს მარბაზი. ტფილისში ჩამოსვლისას იგი შეიპარეს. ვასილევსკი უფლებფარში გამოტყდა.

16 სექტემბრის მეთვალყურე საპოლიციო ნაწილში შეიპარეს საგენერალ-გუბერნატორად გადგებული და თავის ნებით დაბრუნებული გიკ ტრიაკი. დაპატიმრებული პასუხის გეგმა მისცეს.

ბორჯომის ხეობა. ჩვენსკენაგ ბეგრის სეფურადგება ამბავი ზება, მაგრამ სამწუხაროდ, გახეობაში ნაგებად იბეჭდება. საზოგადოებაში არაფერია იცის, რა მდგომარეობაშია ჩვენი გეობა. საზოგადოდ გავრცელებულია იუოხმა, რომ ბორჯომის ხეობის მესოგრები ქონებრივად ცოტა ეგეტეს; მდგომარეობაში იყვნენ, ვიდრე საქართველოს სხვა ადგილებს მესოგრები. ეს აზრი რამდენიმედ მართალია იუო. მდიდარი ბუნება, სე-ტეის გამოხადება ხელს უწყობდა ხალხის ეკონომიურ მდგომარეობას გეოგრაფიკულად. მაგრამ დღეს გლეხები გაჭირვებაში არიან და მომავალშიც მდგომარეობა უფრო გაუარესდება. მისეხი ქსანდელი შემსუფუძელი მარბატი და აუტანელი გადასახადებია, შემდეგ ღოთობა და ეგობა. საფრადე გავრცელება ღოთობა. დღეობები არაფისთვის ისე ხელსაყრელი და სასარგებლო არ არის, რომ გარე ადგილობრივი მიკროკლიმატისთვის ეს ვაჭარბობები წყლისა და მჭამელი ღვინოს ხარბად ასაღებენ. არც დასქმვა-დატყვება აურის ხალხს ხეობას. ეგეტეზა მომავალშიან ხანძარდნი, რომელნიც აზრის ინდაბენ.

სწავლა-განათლების მხრე. დაქვეითებული ვართ. ქართული ენა უფლებად გამოდგენილა. ქართულ ბავშვებს ქართულს არ ასწავლიან და ხშირად სკოლაში კერს დამთავრებულმა რუსული იცის და ქართული წერა-კითხვა კი არა. ადგილობრივი ქართული საზოგადოება სწავს, ხმასაც არ იღებს.

ამას წინადაც წადგომი მოგვკეს აჭრელი, სტრანეზად ნამყოფი. ამის გამო გეგმეზა ჩაყენეს. წადგომის მესოგრები გეგმეზა ჟერ ას თუმნამდე უდართ, შემდეგში შეტა იქნება. სოფლებისათვის ათა სტრანეზი დანიშნეს. რადგან ქუდობა-აფხაზობა აქეთ მოვიდა ფეხი, ამას წინადაც მთავრობამ გადასწყვიტა განსაკუთრებულ რაზმის შედგენა ეჩადების დასაყრად და დანიშნეს 10 სტრანეზი. წადგომად მათე სამს თუმნამდე იხარჯება და ქუდობა კი არა ეტყუება. ქუდობები უმთავრესად გუჯარეულები იყენებენ.

სოფელ გუჯრეთში მახრის უფროსის თანაშემწე დაიჭირა ორი ცნობილი ქუდობა—მამა. შიდა ქუდობა და მამა ხეობაშია. ესენი 1908 წელს ბორჯომში სტრანეზიკად იყვნენ, შემდეგ ქუდობა დაიწყო და სულ განახლებს გლეხობა. ჩავადს ვერც კი ბე-

დავს ხალხი, ვაი თუ განთავისუფლები და მერე ქუდობი შეიქცევა. ბორჯომში ქართულ ენაზე განსწავლუნი ქართული ენის დასწავლა. სამკობს მხნელ მოგვკეს ხელი, მაგრამ მალე გული გუჯრადდით და ესა საქმეში მიიძინა. სოფელ ახალ-დაბაში ისხნება ორ-განსახი სამინისტრო სასწავლებელი. მასწავლებელი უკვე დანიშნეს. სკოლის დასრულებაში დადი ვაჭარი მოუდეს მდგომარე მისივე გაორკაქეს და გლეხი ნიკოლოზ ანდრიაშვილი. თითქმის 45 სოფელია დასახლებული დიდი მთავრის მამულზე, ესენი კარგა ფულს იხდიან მამულების გამგეობის სასარგებლოდ და ნუ თუ ამ გამგეობას არ შეეძლო ორ-სამი თუმნის გადაღება სკოლებსათვის. თითქმის დიდდობი ჟამაგრებიც აქეთ, უკვე მასსმასხარის შეიღებუ დიდი მთავრის ხარჯზე იხრებოდნ და ამათ სკოლები კი, ვისი შრომითაც მდგენი ფული შესდის გამგეობას, უსწავლებენ რეზიანს, ანა-ანანც არ იცან.

დ. სამტრედია. გვარს, 20 ეგენისთვეს. რკინის გზის თაქტში ადგილობრივი განუფილებს წ. კ. გამგებელეულ საზოგადოების მარბატი. მირველ სახლში ლექციის ექიმო მ. ნანეიშვილი წავითხარეს მალაიარაზე. შინა-არსი ლექციის: ძველი შეგუდებება მალაიარაზე (გეოგრაფიკული); ხალხი ხანა მალაიარის ისტორიაში და მალაიარის პლატონოვის აღმოჩენა; კდო და მისი რდო მალაიარის გავრცელებაში; დასასათება მალაიარით აგად-განდამისა; შედეგი მალაიარით აგად-გუგაობისაგან და მისი სხვა და სხვა ნიარად განუდებება და მალაიარის ქქი-მოება და მასთან საწინააღმდეგო შრომადეპტობა.

ადგილობრივი ქ. შ. წ. კ. გამგებელეულ საზოგადოების გამგეობის გადაწყვეტილი აქვს მართოს სისტემატიური სახლში ლექციები. კრუნი.

მარიამი, უკანასკნელი დედოფალი საქართველოსი

(დასასრული)
როგორც ვხედავთ, ორთვე მხარე გაცხადებულს მხადგებაში იყო. აღარცოდნენ ვინ-ვის დასწრება. მოსალოდნელი იყო, რომ თუ რუსეთის მთავრობა თავის ჩარევით საქმარის ძალასა და მეცლინებას არ გამოიჩენდა, ორი მოპირდაპირედ გაყოფილი საქართველო ერთმანეთს შეეჯახებოდა, ძმთა სისხლი დაიღრებოდა და ბოლო მხოლოდ მაშინ მოეღებოდა ამ საერთო ბრძოლს, როცა რომელიმე მხარე საქმარისად დასუსტდებოდა. ბრძოლა იქნებოდა საკითხის გადაწყვეტის რადგან მორიგება ყოველად შეუძლებელი იყო. მათს ქიშპობას უშვიადაყოფი მოჰქონდა. ხევისურებმა, რომელნიც ბატონიშვილის დავითის საყმონი იყვნენ, მტრობა დაუწყეს არაგვის ხეველებს, ვახტანგის ყმებს. კახეთში ღვინის მოსტანად წასულ არაგველებს ღვინო წაართვეს, ბევრს სცემეს რამდენიმე კაციც მოუღო.1) საერთო შინაური ბრძოლა ედებოდა მთელს საქართველოს. ამავე დროს თავი იჩინა ერთმა მიმართულებამაც, რომელსაც არც ერთი არ უნდოდა მეფე, სურდა სრულიად მოსპობილიყო მეფობა და რუსეთის გამგეობა დამყარებულიყო. მოთვე ამ მიმართულების იყო სარმლოთი ორთვე ორბელიანი. მან 26 დეკემბრს, მგფის გადაცვლის ორი დღის წინადა, თავი მოუყარა 40 მეტს წარჩინებულ თავად-აზნაურს ტფილისში, თავის სახლში, და მოკლეს სიტყვით მიმართა, რომელიც

დაახასიათა რა ბატონიშვილი დავით და მისი მტრობა დედოფლისადმი და სხვათადმი, ასე დაითავა: დამშვიდებისათვის ჰქვეყნის და ჩვენი საკუთარის პატივის დასაცვლად, ვისეგოთ, დაშვებს რუსეთისა მეფობა. ნულარ გვინდა მეფე. მას ბანი მისცეს სხეებაც, მაგრამ ლაპარაკში ჩაერთა ერთი უკანასკნელი მეგრძოლოთიან საქართველოს თვით-არსებობისა და მძლეობის სიტყვით ზოგიერთნი დაჯერა, რომ მოეთმინათ, არ აჰქარებულყენენ და ასეთის დიდის საქმის გადაწყვეტად უფრო დინჯად და გულდამშით მოეღაპრა. ანათ და მოესაზრნათ. კრება თუმცა ვერავითარ გადაწყვეტილებას ვერ ადგოდა და დიშნა, მაგრამ ორთვე ამოღახარი, მუხრან-ბატონი და მრავალნი სხვანი მტრედ აღდგნენ თავიანთს აზრზე.2)

საქართველოს პარტიონტი შავის ღრუბლებით იმოსებოდა და რაც დრო გადიოდა, ღრუბლები მითუფრო მატულობდნენ. საქირო იყო ქუხილი, რომ შხაუნა წვიმა წამოსულიყო. ამ დრომაც არ დაიგვიანა: 28 დეკემბრს 1800 წელს აღესრულა მეფე გიორგი. ამ ამბავმა ელვასვით გაიბრინა მთელს საქართველოში და ყალუხე დააყენა ორივე მოპირდაპირე, რათა რაც შეიძლება ჩქარა მარჯვე დრო არ გაეშვათ და სამეფო ტახტი ხელში ჩაეგდოთ.

ასე ფიქრობდა და მოქმედებდა ორივე მტრეკე სამეფო ტახტისა, მაგრამ სულ სხვანაირად ფიქრობდა რუსეთის წარმომადგენელი ლახარევი.

როგორც ვხედავთ, ბატონიშვილი თანა სთხოვდნენ და თანაც თავიანთ უკანასკნელ გადაწყვეტილებას უცხადებდნენ, ჩვენი ამოწყვეტა უფრო უმაღ იქნება, ვიდრე ამ საქმის დატოვება. ვახტანგის მიერ კნორინგთან გაგზავნილმა კაცმა აღდევ გადაჭრით გამოაცხადა, რომ ძენი დავითისა იქნება არ მისცემენ დავითს გამეფებისას და საუბრებში სთვლიდნენ რუსეთის პირდაპირ გამგეობაში ყოფილიყვნენ, ვიდრე დავითის ხელში. ამასთან ბატონიშვილი ყველაგან დადიოდნენ, ხალხს თავისკენ იბირებდნენ და ამ ბოზებისკენ იწვევდნენ. იულიონი და ფანარაზი,—სწერს ერთს თავის წერილში ბატონიშვილი დავით ლახარეს,—დაწერნენ ქართლში,

ბეგრის სეფურადგება ამბავი ზება, მაგრამ სამწუხაროდ, გახეობაში ნაგებად იბეჭდება. საზოგადოებაში არაფერია იცის, რა მდგომარეობაშია ჩვენი გეობა. საზოგადოდ გავრცელებულია იუოხმა, რომ ბორჯომის ხეობის მესოგრები ქონებრივად ცოტა ეგეტეს; მდგომარეობაში იყვნენ, ვიდრე საქართველოს სხვა ადგილებს მესოგრები. ეს აზრი რამდენიმედ მართალია იუო. მდიდარი ბუნება, სე-ტეის გამოხადება ხელს უწყობდა ხალხის ეკონომიურ მდგომარეობას გეოგრაფიკულად. მაგრამ დღეს გლეხები გაჭირვებაში არიან და მომავალშიც მდგომარეობა უფრო გაუარესდება. მისეხი ქსანდელი შემსუფუძელი მარბატი და აუტანელი გადასახადებია, შემდეგ ღოთობა და ეგობა. საფრადე გავრცელება ღოთობა. დღეობები არაფისთვის ისე ხელსაყრელი და სასარგებლო არ არის, რომ გარე ადგილობრივი მიკროკლიმატისთვის ეს ვაჭარბობები წყლისა და მჭამელი ღვინოს ხარბად ასაღებენ. არც დასქმვა-დატყვება აურის ხალხს ხეობას. ეგეტეზა მომავალშიან ხანძარდნი, რომელნიც აზრის ინდაბენ.

სწავლა-განათლების მხრე. დაქვეითებული ვართ. ქართული ენა უფლებად გამოდგენილა. ქართულ ბავშვებს ქართულს არ ასწავლიან და ხშირად სკოლაში კერს დამთავრებულმა რუსული იცის და ქართული წერა-კითხვა კი არა. ადგილობრივი ქართული საზოგადოება სწავს, ხმასაც არ იღებს.

ამას წინადაც წადგომი მოგვკეს აჭრელი, სტრანეზად ნამყოფი. ამის გამო გეგმეზა ჩაყენეს. წადგომის მესოგრები გეგმეზა ჟერ ას თუმნამდე უდართ, შემდეგში შეტა იქნება. სოფლებისათვის ათა სტრანეზი დანიშნეს. რადგან ქუდობა-აფხაზობა აქეთ მოვიდა ფეხი, ამას წინადაც მთავრობამ გადასწყვიტა განსაკუთრებულ რაზმის შედგენა ეჩადების დასაყრად და დანიშნეს 10 სტრანეზი. წადგომად მათე სამს თუმნამდე იხარჯება და ქუდობა კი არა ეტყუება. ქუდობები უმთავრესად გუჯარეულები იყენებენ.

სოფელ გუჯრეთში მახრის უფროსის თანაშემწე დაიჭირა ორი ცნობილი ქუდობა—მამა. შიდა ქუდობა და მამა ხეობაშია. ესენი 1908 წელს ბორჯომში სტრანეზიკად იყვნენ, შემდეგ ქუდობა დაიწყო და სულ განახლებს გლეხობა. ჩავადს ვერც კი ბე-

დავს ხალხი, ვაი თუ განთავისუფლები და მერე ქუდობი შეიქცევა. ბორჯომში ქართული ენაზე განსწავლუნი ქართული ენის დასწავლა. სამკობს მხნელ მოგვკეს ხელი, მაგრამ მალე გული გუჯრადდით და ესა საქმეში მიიძინა. სოფელ ახალ-დაბაში ისხნება ორ-განსახი სამინისტრო სასწავლებელი. მასწავლებელი უკვე დანიშნეს. სკოლის დასრულებაში დადი ვაჭარი მოუდეს მდგომარე მისივე გაორკაქეს და გლეხი ნიკოლოზ ანდრიაშვილი. თითქმის 45 სოფელია დასახლებული დიდი მთავრის მამულზე, ესენი კარგა ფულს იხდიან მამულების გამგეობის სასარგებლოდ და ნუ თუ ამ გამგეობას არ შეეძლო ორ-სამი თუმნის გადაღება სკოლებსათვის. თითქმის დიდდობი ჟამაგრებიც აქეთ, უკვე მასსმასხარის შეიღებუ დიდი მთავრის ხარჯზე იხრებოდნ და ამათ სკოლები კი, ვისი შრომითაც მდგენი ფული შესდის გამგეობას, უსწავლებენ რეზიანს, ანა-ანანც არ იცან.

დ. სამტრედია. გვარს, 20 ეგენისთვეს. რკინის გზის თაქტში ადგილობრივი განუფილებს წ. კ. გამგებელეულ საზოგადოების მარბატი. მირველ სახლში ლექციის ექიმო მ. ნანეიშვილი წავითხარეს მალაიარაზე. შინა-არსი ლექციის: ძველი შეგუდებება მალაიარაზე (გეოგრაფიკული); ხალხი ხანა მალაიარის ისტორიაში და მალაიარის პლატონოვის აღმოჩენა; კდო და მისი რდო მალაიარის გავრცელებაში; დასასათება მალაიარით აგად-განდამისა; შედეგი მალაიარით აგად-გუგაობისაგან და მისი სხვა და სხვა ნიარად განუდებება და მალაიარის ქქი-მოება და მასთან საწინააღმდეგო შრომადეპტობა.

ადგილობრივი ქ. შ. წ. კ. გამგებელეულ საზოგადოების გამგეობის გადაწყვეტილი აქვს მართოს სისტემატიური სახლში ლექციები. კრუნი.

*) იხ. „დროება“, N 205.
1) ახ. „გუგუდგება მეფე გიორგისა XIII“, გვ. იოსელიანისა.
2) იხ. „АКТИ Кавказской археогр. ком.“ T. 3.
3) ყველა ბატონიშვილში იღანე ფიქრე ჰქვიათ, განთავსდებულ და ნასწავლი იყო. ასეთთაგან კავადა ხოვლიდნენ იღანეს ლახარევი და გიორგი. რადგან ხანას მათის წერდებოდა. ქართულს ხარჯადმდებენ მგფისეულ ნაწილს იღანეს გარდა სხვა არავინ უნდოდა მეფე. იღანეზე გუგუდგების ცნობილი წიგნი „ახალ-მასობა“.
4) „АКТИ Кавк. арх. ком.“ T. 1., გვ. 228.
5) ibidem.
6) ibid გვ. 230.

ზარბაზნების გრილი, დაქრილი...
გინვა, მომავალდების უკანასკნელ...
ამოკნენა. ყველაფერი დაღუპილიყო, ყველაფერს ხშირი ბურუსი დაფარებოდა...
უცებ წყაღებში გაიხსნა ერთი ხან-
ლოვით და ყრუ კენესა, მაგრამ იმა-
წყურს ხელ-ახლა სიჩუმე ჩამოვარ-
ძიძი და სულ-შემშუთველი სი-
მე...
სისხლი წვეთ-წვეთად გადმოსდიო-
ბერილობიდან, ღრმა და პატარა
ილობიდან. ტურები ნახევრად ღია
ანდ, მკერდი მძიმედ აღიოდ-ჩას-
იდა...

უცებ მოგვიდა, ვითომ მიფრინა-
ვებით, სულ ზევით: ზედადა
წითლად, მზე ამოდიოდა, ბუნება
იმეორდა. თითონ კი მიფრინავდა
გებზე, ზღვებზე, შორს, შორს... ეს-
და სიხარულის სიმბოლე.

ამ მისი სახლიც: ნათესავები, ნაც-
ბი სახეები, ნაცნობი ადგილები,
სიხარულისაგან უცემდა.
— დედა, დედილო... — იმხელა ზე-
რდნ და ჩამოდიოდა ქვევით...
დები სიხარულისაგან ტირილდნენ;
ელა ჩაეკრნა და გული წაუვიდა. მე-
თხმეტი მოგროვდა, ყველა მთა-
ლოვით იყო, ყველას ღიმი უქრდა
უჩვენებ. დედა გონს მოიკნა, გულ-
ში ჩაიკრა შვილი, ეალერგებოდა იმის
სეს, პატარა წვერის, თმის. უცებ დე-
ის ხელი მოხვდა შედედებულს სი-
ხლს.

— დაქრილი ხარ, შვილო? — დაი-
ვირა ელდანაკრავმა დედა.
— სისხლი!... სისხლი!... — ყვიროდნენ
გები, თავს ეხვეოდნენ, იარას უკრავ-
დნენ.
— რა კარგია!... სუბუქად, არხე-
იდა...

და გონა, რომ ხელ-ახლა ზევით
დიოდა.
ქვემოდა ხალხი ნელ-ნელა პატარა-
ფეხიდა; ძლივს მოისმოდა მათი გა-
ოლუკვეყნო ხმა, მაგრამ ამ გამო-
რკვეველ ხმაში მოისმოდა დედის ხმა
ცხადად, ძლიერ ცხადად:
— რათა გეტყვი, შვილო? —
— მოვიღო, მოვიღო, კიდევ მოვიღო, —
ნდოდა ენასუხნა, მაგრამ ტურები არ
შეიჩილდებოდა.

სისხლი ნელ-ნელა გადმოსდიოდა
არისად. თავი დუნით დაქრებოდა
გულზე, რომელიც აღარა ჰფეთქებდა.
სისხლის ერთი წვეთი კი ჯერ კიდევ
კი შედედებულყო, იგი იარის თავ-
ზე ირეკებოდა...

მზე დინჯად ამოდიოდა მთების უკა-
ნიდან. გადმოხვდა ქვევით, დანახა
და გაიღიმა. უწყარმა ნივთმა მიუღო-
რსა იმის თავს და გაიარა. ბალახი წყნა-

თან, როგორც კანონიერს ტახტის
მეგვიდრესთან. მისი ძმა ბაგრატი
უცხადებდა ხალხს, დავითი უკვე მე-
ფედ არის აღიარებული, და ძა-
ლით მოჰყავდა ფიცზე ხალხი.

ასეთი იყო საქმის ვითარება, რო-
ცა პეტრბურგს მეფე გიორგის მი-
ერ გაგზავნილი დესპანი დაბრუნდა.
ი, ამ დესპანობის მოკლე ისტორი-
ა. მეფე გიორგიმ 1799 წლის 3
მაისის ტრაქტატის შემდეგ კდევ
გაგზავნა ელჩები ახალის შერამდო-
ბლობით, რომელზედაც იმპერატო-
რმა პავლემ თანხმობა განაცხადა,
ელჩები და თხოვნა უკიდევ გამოგ-
ზავნა, რომ ხალხსა და მეფეს ფიცი
მიეღოთ და ხელი მოეწერათ, პე-
ტრბურგში დაბრუნებულიყვნენ და
იმპერატორიც დაამტკიცებდა მეფის
თხოვნას. ელჩები ჩამოვიდნენ 8 იან-
ვარს, როცა მეფე უკვე გარდაც-
ლილი იყო. ელჩების, ავალისგან და
ფალავანდისგან ჩამოსვლისა-
თანავე მთელს საქართველოს მოედო
ამბავი, რომ საქართველოს გამგედ
დანიშნული ბატონიშვილი დავი-
თი. თუ აქამდის დროებით მმარ-
თელობა შემდგარი იყო ლაზარე-
ლისა, იოანე ბატონიშვილისა და
მდიდარბების თუმანიშვილისაგან და
უპირატესობა სამეფო ტახტის არც
ერთ მტრს არ ეძლეოდა და იმის
გამო იმპერატორის პასუხის მოლო-
დნში ორივე მხარე დროებით შე-
ჩერებულიყო, ეხლა, ბატონიშვი-
ლის დავითის საქართველოს გამგედ
დანიშნის შემდეგ, იულონი ძმები
თურთ ხშირად უნდა გამოსვლიყო
და ცდილობდნენ როგორც ტახტ-
ხელთ ჩაეგდო. თვით ბატონიშვილი
დავითი ასე გადმოგვეცხად ამ ამბავს:
„1801 წელს მოვიდნენ რუსეთიდან
თავადნი ფალავანდისგან და ავა-
ლიშვილი და მომიტანეს მე, რო-
გორც მეგვიდრეს სამეფოსისა (?)“

რად რალდაც ენერგიულად ყურში,
ის-კი უსულოდ ეგდო, სისხლ და-
ლილი...
ყვედი ჩამოფრინდა და მისი სისხ-
ლით შედედებულ ქვაზე დაჯდა, დაიწ-
ხალა, უფრო მიუახლოვდა, შეეჯდა
იმის გულზე, ხელ-ახლა დაიხსალა,
ნისკარტი ჩაჰკრა იარაში, მერე დაი-
ბერტყა შავი თავი და კვლავ დაიწ-
ხალა...
ოთხივ მხარეს სიჩუმე იყო. აქა-იქ
ყვარა გავმები, გავმები...

ს. — გ. სხ.

სპარსეთი
რუხის ჯარს მალე გამოეყვანენ.
„ქასპი“-ს ატყობინებენ პეტერ-
ბურგიდან: „ახალ ელჩს პოკლევ-
სკი-კოხელს დაავალეს, რომ მან
თეირანში ჩასვლის უშუალო თავისი
ზარი წარმოადგინოს, — საქართველო
ის ჯარის დატოვება სპარსეთში,
თუ არაო. ამბობენ, რუსეთის მთავ-
რობას განზრახვა აქვს, ამ მოკლე
ხანში თავისი ჯარი გამოიყვანოს
სპარსეთიდანაო.“

**ახალგაზდა პეივი-
სალთა პროგრამა**
„გოლოს მოსკვი“-ს პარიზელი
კორესპონდენტი დაწვრილებით ას-
წერს ახალგაზდა ეგვიპტელთა მოქ-
მედებას და პროგრამას:
„პარიზში დაბრუნდა ენევიდანი
ახალგაზდა ეგვიპტელთა კონგრესი-
დან ამ პარტიის მეთაური დოქტო-
რი ოსმან გალბე-ბეი. აქ მან ისეთი-
ვე სახელი და მდგომარეობა მოი-
პოვა, როგორც დიდ ხანს ჰქონდა
აქა ახალგაზდა ოსმალთა მეთაურს
ახმედ-როზას. აქი წინასწარმეტყვე-
ლებენ კიდევ, რომ გალბე-ბეის ეგ-
ვიპტეს მომავალ დეპუტატთა პალა-
ტის თავმჯდომარედ აირჩევენო.“

მაინც, თავის უპირველეს საქმედ
ეგვიპტელ მავალიშვილებს მიაჩნიათ
ლიბერალურ კონსტიტუციის დაწვე-
სება. ესე დადგინა მათმა კონგრე-
სმა ენევიდანი. მაგრამ ისინი არა
დროს არ ჰპოვეს, რომ მედგრად
და შეუპოვრად მოითხოვენ სრულს
დამოუკიდებლობას. გალბე-ბეიმ სა-
უბრის დროს დარწმუნებით მითხ-
რა:
— ეგვიპტე იურიდიულად არ
ეკუთვნის ინგლისს და არა დროსაც

აქტი სამინისტროსაგან დამტკიცე-
ბული“?). ცხად იყო ყველასათვის
იულონი საქმის წაგება და დამარ-
ცხება და ბატონიშვილის დავითის
გამარჯვება. ელჩებმა და ლაზარემა
მოიწვიეს ბატონიშვილი. წარჩინე-
ბული და სამღვდლოებმა. ამით ფი-
ცი უნდა მიეღოთ გიორგის მიერ
წარდგინილ ტრაქტატზე. მერე ხელ-
მოწერილი ტრაქტატი ელჩებს უკა-
ნევ უნდა წაეღოთ იმპერატორთან.
მოწვევის ბარათი, რასაკვირველია,
ყველა ბატონიშვილს გაუგზავნეს:
იულონი, გაბტანეს მირიანს და ფარ-
ნაოზს. მაგრამ არც ერთი მაივანი
არ გამოცხადდა: ფარნაოზმა და იუ-
ლონმა სრულიად არაფერი უპასუ-
ხეს, მირიანმა და გაბტანემ კი შე-
მოუთვალეს, სიშორისა გამო ვერ
მოვალთო. მაგრამ ეს მხოლოდ კე-
თილშობილური ბოდიშის მოხდა
იყო. ისინი, პირიქით, სცდილობ-
დნენ; კრება არ შემდგარიყო და
უშვინდნენ თავად-აზნაურობას კრე-
ბაზე დასწრებას. ეს დასწრება ყვე-
ლამ დემონსტრაციად მიიღო.

კრებაზე დასწრების მაგიერ ბა-
ტონიშვილები შეუდგნენ ქართლის
დაცეპას. ბატონიშვილები არა-
ფერს აღარ ზოგადნენ. ვინც კი ნე-
პაოფლობით არ იღებდა ფიცს და
მეფედ არ აღიარებდა იულონი, ძა-
ლით აფიცებდნენ. იულონი და
ფარნაოზმა თავიანთ სათემოში მო-
ჰკრიფეს ჯარა, აიღეს ღირბის ცი-
ხე, ხალხს იულონი მეფედ აღიარე-
ბინეს და ერთვულებზე ფიცი მი-
დებინეს. აქედან ბატონიშვილები
ერთის სოფლიდან მეორეში გადა-
ვიდნენ, ყველას ფიცს აღებინებ-
დნენ და ხელს აწერებდნენ თხო-
ვნაზე, რომ იულონის მეტი მეფედ
არავინ გავინდაო. ურჩებს კი სხვა-
ნადა.

7) იხ. „Краткая история Грузии“, Царе-
вича Давида, стр. 144.

არ იქნება მისი. გინდაც რომ მო-
ინდომოს, ინგლისს არ შეუძლიან
ეგვიპტის შეერთება, ისე როგორც
ავსტრიამ შეიერთა ბოსნია და ჰერ-
ცეგოვინა. ინგლისმა ევროპის მინ-
დობილებით როდი დაიჭირა ეგ-
ვიპტე. გერმანია და ავსტრია არა
დროს არ დასთანხმდებიან ინ-
გლისის მიერ ეგვიპტის შეერთებას,
განაზღვრული ოსმალეთიც არაფრის
გულსთავის არ იტყვის უარს თავის
უზენაეს უფლებებზე. მაგრამ საქმე
ნამდვილად ძალაზე დამოკიდებული
და არა იურიდიულ უფლებებზე.

ჩვენ გერმანიის დახმარების იმე-
დი გვაქვს. როდესაც გადაწყდება
— დიპლომატიურის გზით, თუ ომით
— ეს სულ ერთია — ინგლის-გერმა-
ნიის დიდებული დავა, — მაშინ გა-
დაწყდება ჩვენი ბედიც. ჩვენ გე-
სურს ინგლისის დაცემა, რადგან იგი
გვგზავნის ჩვენს. ჩვენის გულისთვის,
ახალგაზდა ოსმალეთიც იძულებულ-
ნი ერთნა მოვირდნენ ინგლისს და
გერმანიას დაუმეგობრდნენ. ინგლი-
სელები ისეთ პოლიტიკას მისდევენ
ეგვიპტეში, რომ მთელი მუსულმან-
ობა, თვით ინდოელი მუსულმანე-
ბიც გერმანიის მხარეს გადავიდნენ.
იმპერატორ ვილჰელმ მეორის სწო-
რედ ამის იმედი აქვს, ასე რომ ინ-
გლისელები თითონ უწყობენ ხელს
ვილჰელმის პლანების განხორცილე-
ბას.

ახალგაზდა ეგვიპტელები ისარგებ-
ლებენ ყოველ შემთხვევით და მუდამ
გაახსენებენ ევროპას, რომ ეგვიპტე
ოსმალეთის იმპერიის ნაწილს შეად-
გენს. ეგვიპტელებს უნდათ ძმური
კავშირი იქონიონ ოსმალეთთან,
ისინი ნატრულობენ დუროსტურ
იმპერიის დაარსებას ავსტრია-ჰუნ-
გარიის მსგავსად. სულთან იქნება
ეგვიპტის ხელმწიფედაც, ხოლო ეგ-
ვიპტის ქვედიო იქნება იმის მოად-
გილ. ეგვიპტე შეერთებს ყველა
არაბებს, ხოლო ოსმალეთის იმპე-
რიის დანარჩენ მუსულმანებს და ეს
შეერთებული იმპერია შეიქმნება ძლი-
ერ და მრისხანე სახელმწიფოდ.

— ამ ახლო მომავალში რას აპი-
რობთ?
— ჩვენი პარტია როგორც ევ-
როპაში, ისე თითონ ინგლისში მო-

ირად უმასპინძლებოდნენ: ამილა-
ხვარს მიუცვიდნენ (თითონ ამილა-
ხვარი ტფილისს იყო მანიფესტის
მოსამსენად და ფიცის მისდებდა),
აიღეს მისი მამული, ცოლი ტყვედ
წაიყვანეს და სოფ. ბელოთში დაამ-
წყვდიეს“). თუმანიშვილის მუელ-
ლეხა და სარდალ ორბელიანის
დას ფეხებზე ბორკილები დაადეს
და ისე დააპატიმრეს. არა ნაკ-
ლები სსჯელი გადაუწყვეტეს შე-
უპოვარს რუსის ეპისკოპოსს. არა-
ვის არ ინდობდნენ, ვინც კი ურჩო-
ბასა და წინააღმდეგობას უწყობდა.

როცა ბატონიშვილებმა ქართლს
უკვე ფიცი მიადებინეს, ყველანი
სოფ. მუხრანში შეიკრიბნენ. კრებას
დაესწრა 300 კაცამდის მათი მომხ-
თავად-აზნაური. კრებაზე გადას-
წყვეტეს, რომ საქმის დახმარება აღარ
შეიძლებოდა. ყოველი დეკარგული წუთი
საქმის წაგებას მოასწავებდა, ამიტომ
გელა გაბედით და სისწრაფითუნდა
მოვიქცეთო. კრებამ დაადგინა, ეკუ-
თხებინათ გვირგვინი იულონისათვის
მცხეთაში და მერე კახეთის დაფე-
რებასაც შესდგომოდნენ. გადასწყვე-
ტი და მეორე დღესვე სსჯულის
მოყვანას შეუდგნენ. ჯერ მცხეთის-
კენ გაემგზავრნენ, მაგრამ მა-
ზარაბა ბატონიშვილმა დავითმა სა-
ჩქაროდ ლაზარეს შეატყობინა, რო-
მელმაც მცხეთაში ოთხი როტა სა-
ლადი გაგზავნა. მათ ნაბრძანები
ჰქონდათ, ნება არ მიეცათ იულო-
ნისათვის, გვირგვინის კურთხევისა.
რაკი მცხეთაში ასეთი ამბავი დაჰყ-
დათ, ბატონიშვილებმა თავი დანე-
ბეს თავიანთ განზრახვას და იულონი
და გაბტანე კახეთისაკენ გაემგზა-
რნენ, რათა დრო ხელდასწრე გაე-
შვათ და საჩქაროდ მიეღებინებათ
ფიცი ყველასათვის. ფარნაოზი კი
ისევ ქართლში დააბრუნეს, რათა

8) „Акты Кавказской архиеп. ком.“,
т. I, стр. 235.

თხოვს კონსტიტუციის ეგვიპტესა-
თვის. რამდენიმე ინგლისელი დეპუ-
ტატი დავებოდა, რომ დრო-გამო-
შვებით ჩვენს საქმეზე შეერთებას შე-
იტანენ ინგლისის პარლამენტში და
მითხრებენ გაჰმართავენ. ჩვენ ხში-
რად მივმართავთ ინგლისის საზოგა-
დოებას, მის სინილისს და უმთავრე-
სად ინგლისის ერის პრაქტიკულ,
სად გონებას. ოსმალეთის მავალითი
გვიმტკიცებს, რომ შეუძლებელია
საუკუნოდ დამონავება იმ ერისა,
რომელიც ეტანება თავისუფლებასა
და განათლებას. ინგლისელებმა კარ-
გად უნდა გასაჯონ: რა ურჩევიანთ
— ეგვიპტელებისა სიყვარული და
მეგობრობა, თუ მათი გადამტერება
და მასისადამე ოსმალეთისა და მთე-
ლი მუსულმანობის გადამტერებაც.

— ინგლისს — განაგრძო გალბე-
ბეიმ — თავი მოაქვს თავის მართებულ
და პატიოსან მოქმედებით. გასსოვთ,
რა ჯავრი მოსდოდა ავსტრიის ევ-
როპაზე, როდესაც ამ სახელმწი-
ფომ ბოსნია-ჰერცეგოვინა შეიერ-
თა? ინგლისის სახელი აქვს მოპოე-
ბული, ვითომ იგი ყველგან, სადაც-
კი ხელი მიუწვდება, პოლიტიკურ
თავისუფლებას ჰპრდგდეს. ინგლი-
სი ძლიერ აფასებს ასეთი სახელს,
ნამდვილად-კი იგი კომედიას თამა-
შობს ევროპის წინაშე და მეტად
სასტიკად მოქმედებს როგორც ეგ-
ვიპტეში, ისე ინდოეთში.

ჩემს დღეში არ დამაფიქვლებია ის
დიდებული ამბავი, რომელიც მოხ-
და ქედისის სასახლეში ამ 27 წლის
წინად. ინგლისის ჯარის მთავარ-
სარდალმა გენერალმა უოლსლიმ
სასახლეში მოიწვია ეგვიპტეს ყველა
უმადლესი მოხელე, მათ შორის მე-
ქი, როგორც დირექტორი სეი-
ქიმა ფაქულტეტისა, და დიდს მო-
წიწვით აღგვიტყვა: რამ წამს თქვე-
ნი წესიერება და სიწყნარე დამ-
ყარდება, იმ წამსვე გავიყვანთ ჯარს
ეგვიპტედააო. ჩვენ აქ მოვედით,
როგორც მეგობრები და არა რო-
გორც დამპყრობნი — გვითხრა იმ
დღეს უოლსლიმ. ხოლო ორი-
ოდე დღის შემდეგ იგი ისე მო-
იქცა, როგორც ბრიყვი დამპყრო-
ბი: სამსახურიდან დაითხოვა ეგვიპტე-
ლი მამულიშვილები და მათ მაგი-
ვად

მოაჩილებოდა ჰყილოდა ხალხი. მი-
რიანი კდევ არაგვისაკენ უნდა გა-
გზავრებულიყო, რომ საქართვე-
ლოს სამხედრო გზაზედ არ გაეშვა
და დაეჭირა რუსეთში წასასვლელი
ელჩები ფალავანდისგან და ავა-
ლიშვილი, აგრეთვე სხვა გამგელო-
თათვის წაერთმია წერილები და სხვა.
კახეთში წასულთ ბატონიშვილებს
უნდა შეერთებოდა ალექსანდრე ბა-
ტონიშვილი ყაზახისა და ბორჩლოს
თათრებით. დიდა იმედი ჰქონდათ
აგრეთვე ომარხანის შემოერთებისა,
რომლისათვისაც საქარა იყო ერთი
დაძახება, რომ მაშინვე თოფ-იარა-
ღით კახეთისკენ გამოეღაშქრნა. გზა-
ზე ბატონიშვილებს შეხვდა ქიზიყის
მოურავი ანდრეიკაშვილი, რომე-
ლიც დაიბარეს და ძალად ფიცი მი-
ადებინეს. გარდა ამისა, ბატონიშვი-
ლებმა ორს სოფელს, ბოდბესა
და მაღაროს, ფიცი მიადებინეს და
მეფედ იულონი აღიარებინეს.

სანამ იულონი და მისი ძმები ასეთს
მუშაობაში იყვნენ, თავად-აზნაურო-
ბამ, სამღვდლოებამ და ხალხმა ტფი-
ლისში კიდევც მიიღო ფიცი, ელ-
ჩები უკანვე პეტრბურგში გაბრუნ-
დნენ, ბატონიშვილი დავითი საქარ-
ეთელის გამგედ იქმნა აღიარებული
და სამეფოს გამგეობასაც შეუდგა.
წინად საქართველოს გამგეობიდან
განდევნილი დავით გელა წელში გა-
სწორდა, ძალა მოიკა და აზნაირის
რიხით მიჰმართა ხალხს: „მებრძან-
უმაღლესითა ბრძანებითა მიახლოვა-
ბად შეგვიკრიფით ტახტისადმი სა-
ქართველოსა, სადღესწაწყოლოთა
დღესწაწყოლობითა, მართებულად და
ვინადან საქარა იყო გამოცხადება
ამისი ერთადმი ჩვენთა, ამისთვის გა-
მოუცხადებთ დღესწაწყოლობისა
მიღებასა მართებლობით მეგვიდრე-
ბად ოთხაბტა ჩვენისასა და უკეთუ
აქვს ვისმე ჩემდამი დაბრკოლე-

9) Ibidem.

რად დააყენა მოლაღატე-მეგვიპტე-
ლები ან და ინგლისელები. ჩემ ად-
გილზე დანიშნა ინგლისელი პრეფე-
სორი, მაგრამ არ გავგონოთ, რომ მე-
პირადი ანგარიში მალაპარაკედეს.
ჩემ ბედს მაშინვე შეეუბრდო, მაგ-
რამ ინგლისელებს ვერაგობას, ორ-
პირობას და მათ მიერ ეგვიპტეს და-
ჩაგვრას-კი არასოდეს არ შევერი-
ვდები“.

ახალგაზდა ეგვიპტელთა კონგრე-
სმა ენევიდანი დადგინა-იროლანდის
ეროვნულ პარტიას ფორმალურად
მოეუბრდოდა და მასთან ერთად ევ-
როპულთ ინგლისისაო. რამდენიმე
იროლანდიელმა დეპუტატმა მოწაწი-
ლებოდაც მიიღეს ამ კონგრესში და
წინადადება მისცეს ეგვიპტელებს,
ორივე მხრიდან მიეიტანათ იერიში
ინგლისზეო. გალბე-ბეის დიდი იმედი
აქვს იროლანდიელების დახმარებას.
არაბულთა გახვედრა „მარკელ-
ფატატ“-მა დაბეჭდა დეპეშა, რომე-
ლიც ამას წინად ეგვიპტელთა აფიც-
რებმა გაუგზავნეს ახალგაზდა ეგვი-
ტელთა კონგრესს ენევიდანი. ამ დე-
პეშაში ეგვიპტეს ჯარის წარმომად-
გენელნი თანაგრძნობას უცხადებენ
კონგრესს და იროლანდს და თანხმე-
ბიან კრების დადგენილებას როგორც
ეგვიპტეს საზოგადო მდგომარეობი-
სა, ისე ეგვიპტეს და სუდანის ჯე-
რის შესახებ.

კრუსათი

ქალები და გუბერნატორები. ამ
რამდენიმე ხნის წინად შინაგან საქმეთა
მინისტრი გუბერნატორებს შეეკითხა, შე-
მატყობინეთ თქვენი აზრი, რამდენად ხელ-
საყრელია ქალების სამსახურში მიღება და
რამდენად შეიძლება ამის განხორცილე-
ბაო. „რ. ნეფე უტ.“ სიტყვით — მინისტრის-
თვის თავის 10 გუბერნატორს შეუტყობი-
ნებია თქვენი აზრი. 2 გუბერნატორის
გარდა, დანარჩენები წინააღმდეგნი არიან
ქალების სამსახურში მიღებისა. ამ გუბერ-
ნატორებს აზრით ჯერ კიდევ გამოკვე-
თული არ არის, შეეძლებათ თუ არა ქა-
ლებს საიდუმლოებები შენახვა და იმისთა-
და მუშაობის ატანა, რომელიც შინაგან
საქმეთა სამინისტროში არსებობდა. გუ-
ბერნატორების აზრით ერთად-ერთი საშუ-
შაოა, რის ასრულებაც ქალებს შეუძ-
ლიანთ — ეს გადამწაობა.

სახელმწიფო საბჭოს წევრების
ჯამაგირი. სატახტო ქალაქის გახვეთების
სიტყვით, სახელმწიფო საბჭოს წევრებს
ბა, ალუთქავით მას მოტევენასა
თვის დანაშაულობასა და შევი-
წყნარებთ მათ მიქცეულთა ეგ-
რედ, ვითა შეეყვარებულსა უძლე-
ბსა ძესა და უკეთუ შემდგომად
გამოცხადებისა ამის ჰქმნას ვინმე წე-
ლის ნებით გარდადგომისა, იგი და-
სჯილი იქნების იმპერატორისა ჩემი-
სა მიერ მებრ სჯულოებითა კანო-
ნითა, რისხვასა შინა ჰყოზილისა“.

15 იანვარი 1801 ?
15 იანვარს გამოსცა დავითმა ეს
თავისი მოწოდება და 17 იანვარს
უფლებმა მოსილმა გამგემ საქართვე-
ლოსამ მისწერა ლოზარეს, რომ
ბიძაჩემები ხალხს აღელვებენ, აშფო-
თებენ და სოფლებს სცარცვენ და
ჰყვლეფავენო. მათგან მოსვენება არა-
ვისა აქვსო, ამიტომ გთხოვთ ზომები
მიიღოთ და თუ არ დასცხრებიან და
დამორჩილდებიან, ისე უნდა მოექ-
ცეთ, როგორც იმპერატორის მო-
წინააღმდეგე მემამოხეთაო. დღეს ზომ
საქართველო საქართველო აღარ
არის, არამედ თუსეთია და მცხო-
ვრებლებს ისე უნდა მოექცეთ, რო-
გორც რუსეთის ქვეშევრდომებსაო.
არც თვითონ ლაზარევი იყო გულ-
ზე ხელ-დაკრეფილი. იმან უპირვე-
ლეს ყოვლისა მიჰმართა ხალხს, რომ
არავისი ბრძანება და სიტყვა არ
დაეჯერებინა, გარდა მისი ლაზარე-
ვისა და ბატონიშვილის დავითისა,
რადგან იმპერატორისაგან დავითი
დაყენებული დროებით სამეფოს გამ-
გედო. ვინც კი დაგვემორჩილებოდა
და არ შეისვენს ჩვენს სიტყვას, იძუ-
ლებული ვიქნებით ძალა ვიხმარო მის
წინააღმდეგო. ბატონიშვილს იუ-
ლონს კდევ მისწერა, ხალხს, ნუ
აჯანყებ, მოუცადე იმპერატორის
მეგვიდრეობაზე და ჯარიც დაი-
თხოვეო. პასუხად იულონმა შემოუ-

წელიწადში ჯამაგირად 2,000,000 მანეთი
ედგვით. საბჭოს თავმჯდომარე აკიმოვი
წელიწადში იღებს 25,000 მანეთს, ხოლო
უცხოელები 16,000 მანეთს. წარმომადგენ-
ველთაზე მტრები უნდა იქნებოდნენ და
ადმინისტრაციულად ალექსანდრე

ეგვიპტეში. როგორც მეთხველს
მოგვსენება უკვე შემუშავებულია კანონ-
პროექტი დასავლეთ რუსეთის საბჭოს შე-
სახებ. ამ კანონ-პროექტით ებრძოლებს სა-
არჩევნო უფლება არ ექნებათ.

გალბე-ბეისგან წერილების და-
წვა. ამ დღეებში პეტრბურგის დეპუტა-
თა საგანტომ გადმოგვცა, გამოუტყვეველ მი-
ზეხით ცეცხლი გაუჩნდა და სულ ერთი-
ად გადიოდა ჩრდილოეთის საბჭოში
(ტერიტორია). რეჩიკის სიტყვით, ამ სა-
საბჭოში მდგარი მწერალი ასეა. ანსკის
სასაბჭოში ჰქონია გლვქ უსუნისკის გა-
მოუცემელი წერილები. ცეცხლში დაღუ-
პულა როგორც ანსკის ხელთნაწერები,
ისე გლვქ უსუნისკის გამოუცემელი წერი-
ლები.

ბულაქელს სამართალში აძლე-
ვენ. კოვენტებს სასამართლოს პროკუ-
რორს საბოლოოდ გადაუწყვეტია სამარ-
თალში მისცეს „ქვეშაობა“ რუსთა კავ-
შირის წევრი, „სნობილი“ ექსპოლი ბუ-
ლაცილი. ბულაქელს აბრალდებენ: სასამა-
რთლოში წესრიგის დარღვევას, სასამარ-
თლოს თავმჯდომარის შეურაცხყოფას და
იარაღით დამუქრებას. ბულაქელს ერთი
წლით სატუსალო მოკლეს. ამას გარდა,
როგორც ვიცით, ბულაქელს სამართალში
აძლევს ზანდარმა გაბოლსკი, ცილი დამ-
წაობა.

ახალი კანონ-პროექტი. „ქასპს“
პეტრბურგიდან ატყობინებენ: მთავრობამ
საბჭოში წამოაყენა სათათბიროში შეიტანა კა-
ნონ-პროექტი, რომლითაც სამღვდლოე-
ბას და სასულიერო სემინარიების მასწავ-
ლებლებს ჯამაგირები უნდა მიეძღოთ.

უცხოეთი

იპოპიის სამართალი მზადება.
ბერლინიდან ატყობინებენ „გოლას“
მოსკვი“-ს: „ქაქურ გაჯანთა და მრე-
წყვლთა წრეებს ძლიერ აღდეგეს შო-
რეულ აღმოსავლეთიდან მიადებული ცნო-
ბები ამისათვის სასამარ-
თლოს მსახურისა დასაწყობის შეს-
ახებ. აქ დაყენებით დასაწყობის, რომ
იამბიანს მსახურის ნაწილს დასჭერა
ქსურსო. ამბობენ აგრეთვე, ვითომ ია-
მბიანს წინადადება მიეცეს რუსეთთან
ვის —

100-5-72